

Snoj 2005: Snój, M. in Bezljaj, F.: *Etimološki slovar slovenskega jezika*, sv. 4. Ljubljana.

Žofie Šarapatková

Balleková, Katarína (ed.): Súradnice súčasnej slovanskej dialektológie. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Sloenskej akadémie vied, 2010, 392 s.

V předloňském roce vydalo nakladatelství Veda sborník *Súradnice súčasnej slovanskej dialektológie*, věnovaný sedmdesátým narozeninám význačné slovenské dialektoložky prom. fil. Adriany Ferenčíkové, CSc. Jeho základ tvoří příspěvky pronesené na bratislavském mezinárodním vědeckém semináři, který byl v lednu 2010 pořádán při stejné příležitosti, již byl dedikován sborník, v menší míře jsou pak zastoupeny příspěvky, které na semináři nezazněly, ale jejich autoři jimi chtěli oslavenkyni vzdát hold. Sborník vychází jako dvacátý osmý svazek edice Jazykovedné štúdie. (Tato edice začala vycházet v roce 1956 a kromě dialektologie se její zájem soustředí také například na vnější i vnitřní dějiny slovenštiny, onomastiku či slovtvorbu.)

Sborník obsahuje celkem 37 příspěvků slovenských i zahraničních lingvistů, které uvozuje biografický medailon jubilantky z pera Pavla Žiga a uzavírá bibliografický soupis, sestavený Ladislavem Dvončem, Júlií Behýlovou a Katarínou Ballekovou. Publikace je rozčleněna do šesti oddílů a první z nich, který čítá celkem devět příspěvků, byl pojmenován „Lingvistická geografia a Slovanský jazykový atlas“. Otevírá jej bilanční příspěvek Ivora Ripky, nestora slovenské dialektologie, nazvaný *Multilingválne atlasy a slovenská dialektológia*. Autor v něm odkrývá souvislosti vzniku významných děl slovenské dialektologie (*Atlasu slovenského jazyka*, *Evropského jazykového atlasu* aj.) a poskytuje svůj pohled na jednotlivé pracovní výzvy, které před slovenskou dialektologií stály a stojí. Podobné téma zpracovává ve svém příspěvku *OLA nosi piętno swego czasu* i polská makedonistka Zuzanna Topolińska, která se věnuje proměnám koncepce *Slovanského jazykového atlasu* s přihlédnutím k polské dialektologii. Časoprostorových aspektů slovensko-ruských lexikálních shod si nejen na materiálu *Slovanského jazykového atlasu* všímá moskevská slavistka Tatjana Ivanovna Vendina ve svém příspěvku *Slovakco-russkije leksičeskije sootvetstvija v prostranstvenno-vremennom aspekte*; bratislavský lingvista Pavol Žigo zase ve svém článku *Interpretácia morfológických štruktúr v Slovanskom jazykovom atlase* objasňuje vývoj substantivní deklinace ve slovanských dialektech prizmatem jazykové typologie. Renáta Kamenárová, dialektoložka z bratislavské filozofické fakulty, zkoumá ve svém příspěvku *Paradigmatika maskulín v Slovanskom jazykovom atlase* gramatické kategorie životnosti a mužské osoby na materiálu slovanských nářečí. Etymologie dvou ruských slov – *roznij* a *pareň* – podává ve svém příspěvku *Russkije etimologii na slovacko-češskom fone* představitelka moskevské etymologické školy Žanna Žanovna Varbotová, osvětlení dvojice **obličje*, **obličajb* v kontextu generálně slovanském si ve svém příspěvku **Obličje, *obličajb 'twarz' w dialektach i w historii języków słowiańskich* vytkl za cíl varšavský slavista Janusz Siatkowski. Českou dialektologii zastupují ve sborníku dvě pracovnice brněnského Dialektologického oddělení ÚJČ AV ČR, v. v. i. Martina Ireinová, motivována příjmením jubilantky, se ve svém příspěvku *Jméno František v českých nářečích a v pomístních jménech na Moravě a ve Slezsku* zabývá obměnami antroponyma František, Hana Konečná poukazuje ve příspěvku *Borovice v českých nářečích a v pomístních jménech na Moravě a ve Slezsku* na různá nářeční pojmenování zmíněného stromu, navazujíc na o dekádu mladší podobnou práci Adriany Ferenčíkové.

Druhý oddíl sborníku nese název „Lexikografia a Slovník slovenských nářečí“ a čítá celkem tři příspěvky. První z nich pochází z klávesnice bratislavského etymologa Ľubora Králika a nese název *Nárečová lexikografia a etymológia II (na materiáli 2. zväzku Slovníka slovenských nářečí)*. Králik navazuje na svou starší práci z roku 2007 a podává etymologickou analýzu vybraného lexika z příslušného dílu *Slovníku slovenských nářečí*. Zároveň nastiňuje možnosti a meze lexikografického

a etymologického přístupu k nářečnímu lexiku. Druhý příspěvek sepsala editorka recenzovaného sborníku Katarína Balleková a nazvala jej *Spracovanie pradiarskych a tkáčskych termínov v Slovníku slovenských nářečí*. Autorka v něm navazuje na výzkum, který v roce 2009 vyústil v obhájení její disertační práce. Oddíl uzavírá deskripce geneze dvousvazkového *Teologického a náboženského slovníku*, kterou podává hlavní redaktor tohoto díla a profesor bratislavské teologické fakulty Štefan Vragaš.

Třetí oddíl, nazvaný „Dejiny jazyka“, obsahuje ve shodě s oddílem předchozím tři studie. První dvě jsou zaměřeny na historii lexika – záhřebský dialektolog Mijo Lončarić ve své studii *Etonimski pridjev slovenski u Hrvata* nastiňuje vývoj adjektiva *slovenski* s přihlédnutím k dosavadním výsledkům bádání Rudolfa Krajčoviče a Jozefa Štolce; bratislavský historik jazyka Rudolf Krajčovič svůj onomasticko-etymologický příspěvek nazval *Z historickéj lexiky západoslovenských nářečí* a věnuje se v něm výkladu celkem čtrnácti lexikálních jednotek. Kritickou reflexi hypotéz o vzniku slovenského jazyka v sobě nese příspěvek *Tri teórie o pôvode slovenčiny: migračno-integračná, kmeňová a koinéová* nitranského slavisty a komparatisty Martina Pukance, který třetí oddíl zakončuje.

Čtvrtý oddíl nese název „Dialektológia ako studnica reči“ a čítá celkem devět příspěvků. První dva se věnují jednotlivým nářečím skupinám slovenštiny – bratislavský dialektolog Miloslav Smatana poukazuje na paralely uvnitř skupiny středoslovenských nářečí, konkrétně mezi nářečím turčianských a rajeckým, budapešťská komparatistka Mária Žiláková odhaluje prvky turčianského nářečí ve slovenských dialektech v Maďarsku. Trnavská paleoslovakistka Jana Skladaná ve svém příspěvku *Receptár turčiansky zo 17. storočia* uvádí výčet vybraných měrných jednotek z této rukopisné památky a ukazuje jejich užití v textu. Banskobystrický slovakista a spisovatel Július Lomenčík nazval svůj příspěvek *Rolnícka usadlosť v Málinci. (Zo studnice novohradského nářečia)* a popsal v něm dialektické lexikum zařízení a architektury tradičního obytného domu ve své rodné obci. Ukázky lexika ze záhorského nářečí, konkrétně z obce Rohožník, uvádí ve svém esejisticky laděném příspěvku *Chvála koreňom* Silvia Duchková; podobným stylem popisuje vybrané lexikum slovenské enklávy v Srbsku, konkrétně v Starej Pazove, slovakistka z Nového Sadu Anna Marićová. Bratislavská dialektoložka Ľubica Dvornická v příspěvku *Niekol'ko lexém označujúcich dážd' so slnkom v slovenských nářečiach* vyjmenovává nářečním lexikem označující zmíněný atmosférický jev. Bratislavská paleoslovakistka Gabriela Múcsková se ve svém článku *Meno ruže v „jazykovom (nářečovom) obraze světa“* zabývá nejprve etymologií slova *ruže* a jeho derivátů a následně analyzuje pojmenování jednotlivých druhů této květiny. Společná studie záhřebských dialektoložek Miry Menac-Mihalić a Anity Celinić *Zapisi hrvatskih organskih govora*, která představuje příspěvek k dějinám dialektologie v Chorvatsku, oddíl zakončuje.

Pátý oddíl knihy byl pojmenován „Jazyky v kontaktech a vzťahy v jazyku“ a obsahuje celkem jedenáct příspěvků. Kromě toho, že se jedná o nejrozsáhlejší oddíl knihy, jej charakterizuje také největší tematická rozrůzněnost. Oddíl otevírá studie nitranského syntaktika a komparatisty Juraje Vaňka nazvaná *Mnogaja i blagaja leta*, ve kterém autor předložil etymologii slova *blaho* a zasadil toto slovo do generálně slovanských souvislostí. Teoretickými otázkami dialektologie, konkrétně definicí a interpretací lokalismů, se ve svém příspěvku *Lokalizmy u strukturi dialektnoji movy I* zabývá ředitel kyjevského akademického ústavu ukrajinštiny Pavlo Hricenko. Trnavský syntaktik Ján Káčala věnoval svůj příspěvek *Imperatívne vety z hľadiska členitosti jadra vety* jednomu z obligátních témat syntaxe dvacátého a jednadvacátého století, snaže se rozhodnout, zda imperativní věty náleží k větám jednočlenným či dvojčlenným. Žádoucí distribuci personálních pronomín třetí osoby se ve své studii *Chybne používané skrátené predložkové tvary osobných zájmen 3. osoby* věnuje bratislavský onomastik a paleoslovakista Milan Majtán. Slovosledné rozdíly slovanské jednoduché věty a jejich motivace tvoří meritum příspěvku *Mestoto na akuzativnata i dativnata imenska sintagma vo nemarkiran redosled vo prostata slovesnka rečenica* makedonské polonistky Soni Milenkovské; funkčních aspektů pronomín v běžně mluvené makedonštině si všímá ve svém příspěvku *Ekspresivnata funkcija na zametki vo razgovorinot makedonski jazyk* druhá zástupkyně

makedonské lingvistiky Angelina Pančevská. Bulharskou lingvistiku reprezentují obšírný příspěvek *Nazvanija na dejstvija (nomina actionis) v bǎlgarskite dialekti*, jehož autorka Elena Kjaeva věnuje pozornost dějovým jménům v bulharských dialektech z hlediska derivace, etymologická studie sofijské etymoložky Christiny Dejkové *Za adaptiraneto na ňakoi glagolni zaemki v govora na Novo selo, Vidinsko*, ve které se autorka zabývá analýzou vybraných sufixů (původem z rumunštiny) v určité části bulharských nářečí, a studie *Dichotomija pri formite za 1 lice edinstveno čislo segašno vreme na glagolite ot II spreženie v bǎlgarskite dialekti (Diachronen i sinhronen aspekt)*, jejíž autorka Margarita Tetovská-Troeva analyzuje vybrané aspekty bulharské nářeční konjugace. Specifiky fonologického a morfologického jazykového plánu kysuckých goralských nářečí se ve svém příspěvku *Integračné a diferenciacné javy zvukovej a tvaroslovnej roviny v nářečiach na horných Kysuciach* zabývá bratislavská dialektoložka Anna Ramšáková; závěrečný příspěvek oddílu představuje stať Anny Rácové *Vplyv slovenčiny na gramatiku slovenskej karpatskej romániny*, nabízející pohled na slovenskou karpatskou romštinu prostřednictvím kontaktné lingvistiky.

Závěrečný šestý oddíl, pojmenovaný „O jazyku v literatúre“, čítá celkem dva příspěvky. Bratislavská lingvistka Katarína Habovštiaková vyjmenovává ve svém příspěvku *Dialektizmy v literatúre z oravského regiónu* nářeční prvky z beletristického díla pěti autorů vybraného regionu, trnavská slavistka Tatiana Grigorjanová v článku *Rusko-slovenské prekladateľské paralely* několik překladatelských oříšků, které odhalila při četbě tří překladů ruských autorů.

Celý svazek doplňují přílohy ve formě map a obrázků, jejichž kvalita, žel, leckdy zůstává daleko před hranicí očekávání. Tato skutečnost ovšem nijak nekazí celkový sympatický dojem z publikace. Závěrem lze říci, že také tímto sborníkem potvrdila slovenská dialektologie svou vysokou úroveň.

Petr Malčík

Aleš Půda: Zur Theorie der Lehnprägung im deutsch-tschechischen Sprachkontakt. Eine historisch-vergleichende Untersuchung im innerslavischen und europäischen Kontext. Frankfurt am Main etc.: Peter Lang 2010. (Heidelberger Publikationen zur Slavistik, A. Linguistische Reihe, 18.) IX + 401 s. ISBN 978-3-631-60842-5 63,40 euro

Claudia Woldt: Sprache als Wert – Werte in der Sprache. Untersuchungen zu Bewertung von Sprache allgemein und Komposita im Besonderen in der tschechischen Sprachgeschichte. München – Berlin: Otto Sagner 2010. (Specimina philologiae Slavicae, 158.) 621 s. ISBN 978-3-86688-100-6 48 euro

Aleksander Pavkovič: **Tschechisch und Slovenisch im Vergleich ihrer schrift- und standard-sprachlichen Entwicklung.** München – Berlin: Otto Sagner 2011. (Slavistische Beiträge, 478) 265 s. ISBN 978-3-86688-123-5 32 euro

Dvě bohemistické knížky z Německa a jedna navíc

Zdá se, že němečtí, případně vůbec zahraniční bohemisté se často ujímají témat, na něž českým bohemistům jaksi nezbývá čas. Tak je tomu i u tří disertací, na něž zde chceme upozornit.

1. O česko-německých kalcích

Dokazovat kalk je docela obtížný podnik, a proto je třeba vítat každou práci, která k řešení této problematiky přispívá. Takovou je i práce Aleše Půdy, původně disertace přijatá na Heidelberské univerzitě, která navíc představuje vlastně první důkladnější souhrnné pojednání o česko-německých kalcích. Kniha se rozpadá do dvou velkých částí: teoretické (s. 1–188) a slovníkové (s. 189–342). První část má následující obsah. Po stručném úvodu (*Einleitung*, s. 1–2) následuje kapitola, která líčí stav bádání o kalkování obecně i v oblasti německého vlivu na češtinu konkrétně (*Forschungsstand zur Lehnprägung*, s. 2–12). Nato se ve dvou kapitolách na obecném pozadí pojednává o podobách